

SEKSIONI I KATËRT
ÇËSHTJA MULOSMANI KUNDËR SHQIPËRISË
(Ankimi nr. 29864/03)

VENDIM
STRASBURG
8 tetor 2013

Ky vendim do të marrë formë të prerë në rrethanat e përcaktuara në nenin 44 § 2 të Konventës. Ai mund t'i nënshtrohet rishikimit redaktues.

Në çështjen Kaçi dhe Kotorri kundër Shqipërisë,

Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut (Seksioni i Katërt i Mëparshëm), duke gjykuar si Dhomë e përbërë nga:

Ineta Zieme, *president*
David Thór Björgvinsson,
George Nicolaou,
Zdravka Kalaydjieva,
Vincent A. De Gaetano,
Paul Mahoney, *gjykatës*,
Markelian Koca, *gjykatës ad hoc*,

dhe Françoise Elens-Passos, *regjistruer i Seksionit*,

Pas shqyrtimit me dyer të mbyllura më 17 shtator 2013,
shpall vendimin e mëposhtëm të miratuar në atë datë:

PROCEDURA

1. Çështja e ka zanafillën në ankimin (nr. 29864/03) kundër Republikës së Shqipërisë të depozituar në Gjykatë sipas nenit 34 të Konventës për Mbrojtjen e të Drejtave të Njeriut dhe Lirive Themelore ("Konventa") nga shtetasi shqiptar, z. Jaho Mulosmani ("ankuesi"), më 4 korrik 2003.

2. Ankuesi u përfaqësuan nga z. V. Meçi, avokat që ushtron profesionin në Tiranë. Qeveria shqiptare ("Qeveria") u përfaqësua nga agjentja e atëhershme e saj, znj. S. Mëneri e Ministrisë së Punëve të Jashtme në Shqipëri dhe, më pas, nga znj. L. Mandia nga zyra e Avokatit të Shtetit.

3. Z. Ledi Bianku, gjykatës i zgjedhur për Shqipërinë, u tërhoq nga gjykimi i çështjes (neni 28). Rrjedhimisht, Qeveria caktoi z. Markelian Koça si gjykatës *ad hoc* në vend të tij (neni 27 § 2 e Konventës dhe neni 29 § 1 në fuqi në atë kohë).

4. Ankuesi pretendoi disa shkelje sipas nenit 6 dhe 7 të Konventës.

5. Më 28 mars 2006, Dhoma e Seksionit të Katërt, së cilës i është caktuar çështja, vendosi të njoftonte Qeverinë mbi ankimin. Gjithashtu, u vendos të shqyrtohej pranueshmëria dhe meritat e ankimit në të njëjtën kohë (neni 29 § 1).

FAKTET

I. RRETHANAT E ÇËSHTJES

6. Ankuesi ka lindur në vitin 1977 dhe aktualisht vuan dënimin me burgim të përjetshëm. Në kohën e ngjarjeve të përshkruara më poshtë, ankuesi ishte shefi i rendit në Komisaratin e policisë së Bajram Currit, një qytet në verilindje të Shqipërisë.

A. Vrasja e anëtarit të Parlamentit

7. Më 12 shtator 1998, rreth orës 21:15, z. Azem Hajdari, anëtar parlamenti ("AP"), dhe truprojat e tij, B.C. dhe Z. N. u qëlluan ndërkohë që po dilnin nga selia e Partisë Demokratike ("PD") në Tiranë. Zoti Hajdari dhe B.C. vdiqën në të njëjtën ditë në spital. Truproja e dytë, Z.N. u plagos rëndë.

8. Zoti Hajdari ishte anëtar drejtues i PD-së, e cila ishte një nga dy partitë kryesore politike në Shqipëri dhe, në kohë materiale, në opozitë.

9. Menjëherë pas vrasjes, z. Sali Berisha, kryetar i atëhershëm i PD-së dhe një personalitet i mirënjohur publik, u prononcua direkt duke akuzuar ankuesin si autorin e krimit. Dukej se deklarata zyrtare për shtyp lëshuar nga PD-ja, në orën 23:00 në të njëjtën ditë deklaronte se ankuesi ishte identifikuar si vrasësi. Gjykatës nuk i është paraqitur asnjë kopje e deklaratës për shtyp.

10. Vrasja e z. Hajdari shkaktoi një rritje të shpejtë tensionesh dhe më 13 shtator 1998, protestuesit sulmuan ndërtesën e Kryeministrit.

11. Dhunë e mëtejshme shpërtheu në Tiranë gjatë funeralit të të ndjerit. Më tej, vijoi revoltë e përgjithshme, gjatë së cilës, njerëz të armatosur pushtuan menjëherë zyrat e televizionit shtetëror, parlamentit dhe ndërtesave të tjera të mëdha.

12. Situata në Shqipëri iu nënshtua rekomandimit nr. 1386 (1998) të Asamblesë Parlamentare të Këshillit të Evropës, në të cilin Asambleja dënonte fuqishëm dhunën politike që vazhdoi pas vrasjes (shih paragrafin 109 më poshtë).

B. Hetimi penal i vrasjes

13. Më 13 shtator 1998, ankuesi pati një intervistë telefonike me ministrin e Brendshëm të atëhershëm për vrasjen. Ai deklaroi se nuk ishte përfshirë në vrasje dhe ishte në dispozicion të autoriteteve për çdo informacion të mëtejshëm. Biseda u regjistrua nga Televizioni Shqiptar ("TVSH"), por kaseta u zhduk gjatë ditëve në vijim. Në të njëjtën ditë, ministri urdhëroi verbalisht arrestimin e ankuesit. Urdhri nuk u ekzekutua asnjëherë, veçanërisht duke pasur parasysh trazirat që vijuan pas vrasjes së Anëtarit të Parlamentit (shih paragrafin 10 më lart).

14. Në vendin e ngjarjes u kryen testet e mjekësisë ligjore, si dhe u kryen ekzaminime balistike të një automatiku dhe një pistolette të gjetura në vendin e ngjarjes. Nuk u krye asnjë autopsi.

15. Në ditët pas vrasjes, policia mori informacione nga pesë dëshmitarë. Dukej se një prej dëshmitarëve, znj. A. R., deklaroi se e kishte dalluar qartë vrasësin dhe ishte në gjendje ta njohte atë. Një tjetër dëshmitar tha se kishte parë dy meshkuj të dilnin nga një makinë policie (një Mercedes benz 250 të gjelbër) dhe të qëllonin Anëtarin e Parlamentit dhe truporjat e tij. Për më tepër, ai argumentonte se një person tjetër në ndenjësën e shoferit kishte pritur në makinën e parkuar dhe pastaj kishte dalë jashtë me qëllim që të tërhiqte brenda në makinë njërin prej agresorëve, i cili ishte plagosur gjatë shkëmbimit të zjarrit.

16. Prokurori nuk mori në pyetje as ankuesin dhe as z. Berisha.

17. Më 20 shtator 1998, prokurori mori në pyetje Z.N., truporjën e plagosur, i cili i kishte shpëtuar sulmit. Ai deklaroi se kishte parë një person të panjohur, i cili kishte dalë nga ndenjësja e pasagjerit të një makine me sirenë policie në pjesën e sipërme të saj, duke qëlluar me automatik pa paralajmëruar. Ai, gjithashtu, deklaroi se ditën e krimit, moti ishte me shumë re dhe lokalet aty afër ishin mbyllur. Nuk u përmend emri i ankuesit apo përfshirja e tij në krim.

18. Në një datë të pacaktuar, Z.N. u largua nga vendi për në Belgjikë.

19. Në një datë të pacaktuar në vitin 2000, M., i cili vuante dënimin në burgun Regina Celli në Itali, u pyet nga Prokuroria e Shqipërisë. Më 18 shkurt 2000, Gjykata e Rrethit Tiranë ("Gjykata e Rrethit") urdhëroi arrestimin e M. lidhur me vrasjen. Me deklarime shumë të ngatërruara, M. pranoi se kishte dhënë makinën që ishte përdorur nga vrasësit.

20. Më 26 korrik 2000, M. u pyet për herë të dytë dhe ai akuzoi tre oficerë policie të nivelit të lartë nga qyteti i Bajram Currit për kryerjen e vrasjes, F.M., ankuesin dhe Iz. H. Ky i fundit kishte depozituar një ankim më vete pranë Gjykatës (nr. 34783/06).

21. Më 16 nëntor 2000, më kërkesën e prokurorit shqiptar, një hetues i Bruges mori në pyetje Z.N. Në dëshminë e tij, ai deklaroi se pa një person të dilte nga pjesa e pasme e një Mercedesi të zi. Ai mbante veshur një jelek antiplumb mbi një uniformë ushtarake për maskim të njëjtë me atë që mbahet nga oficerët e policisë dhe mbante në duar një automatik kallashnikov, si dhe dy karikatorë të ngjitur së bashku. Në kundërshtim me deklaratimet që kishte dhënë gjatë ditëve pas vrasjes (shih paragrafin 17 më lart), ai aludoi se ankuesi ishte pikërisht ai person.

22. Më 20 janar 2001, një kriminel përsëritës, Ç., i cili vuante dënimin në Shqipëri, dha deklarin e tij para prokurorit. Ai kishte vëzhguar ngjarjet që çuan në vrasjen e anëtarit të parlamentit nga veranda e katit të dytë të një bari, e cila ndodhej ngjitur me vendin e ngjarjes. Sipas deklaratimeve të Ç. ankuesi dhe dy persona të tjerë, F.H. dhe N.C., qëlluan anëtarin e Parlamentit.

23. Më 10 mars 2001, në përputhje me nenin 316 § 1 (b) të Kodit të Procedurës Penale ("KPP"), prokurori i kërkoi Gjykatës së Rrethit të sigurote si provë dëshminë e Ç., i cili, pavarësisht faktit se vuante dënimin në Shqipëri, prezumohej se rrezikohej nga dhuna. Avokati i ankuesit i caktuar kryesisht, kërkoi kohë të përgatitej për mbrojtjen. Për rrjedhojë, Gjykata e shtyu seancën gjyqësore më 11 mars 2001.

24. Më 11 mars 2001, Gjykata e Rrethit pranoi kërkesën e prokurorit. Avokati i ankuesit, i caktuar nga gjykata mori pjesë në seancën gjyqësore. Dëshmitari Ç. deklaroi se ai nuk kishte marrë asnjë kërcënim, dhe as nuk i ishte bërë ndonjë premtim në shkëmbim të paraqitjes së tij në gjyq. Ai, i kishte dhënë prokurorit fillimisht deklarime shumë të kufizuara në lidhje me vrasjen nga frika se personat e implikuar në ngjarje ishin oficerë policie me precedentë penalë. Në dëshminë e tij, Ç. deklaroi se po errësohej dhe ai ishte në verandën e

një bari të vendosur në krah të selisë së PD-së. Ai shikoi AP, i cili po debatonte ashpër me Is.H. (Is.H. ka depozituar një ankim më vete, nr. 29861/03, pranë Gjykatës). Ankuesi, gjithashtu, ishte i pranishëm. Më pas, ai dëgjoi një të shtënë pistolete, si dhe zjarr automatiku. Ai, gjithashtu, deklaroi se në momentin e ngjarjes, ankuesi ishte ulur në ndenjësën e pasagjerit të makinës së tij.

25. Më 12 mars 2001, prokurori veçoi procedimet penale kundër M. nga procedimet penale kundër ankuesit dhe të bashkëpandehurve të tjerë.

26. Më 31 maj 2002, prokurori rrëzoi akuzat kundër M. për mungesë provash.

C. Arrestimi i ankuesit

27. Më 14 dhjetor 1999, prokurori vendosi të njoftonte ankuesin për akuzat kundër tij. Sipas vendimit të tij, ankuesi akuzohej në lidhje me ngjarjet e datës 12 shtator 1998 sipas neneve 79 (c), 78, 78-22, 25 dhe 278 § 2 të KP-së. Në të njëjtën ditë, prokurori kërkoi arrestimin e ankuesit. Kërkesa e prokurorit citon në lidhje me këtë çështje si më poshtë:

“Pas vrasjes, në një konferencë televizive, kryetari i Partisë Demokratike përmendi emrin e të akuzuarit Jaho Mulosmani si autor i krimit. Ky pozicion u mbajt në një deklaratë për shtyp të lëshuar nga kjo parti në ditët pas vrasjes. Ky pozicion ... fiton bazueshmërinë duke pasur parasysh se vrasja ndodhi ngjitur me selinë e PD-së dhe se lokalet dhe ambienti përreth frekuentoheshin nga anëtarët dhe admiruesit e saj.”

28. Më 15 dhjetor 1999, Gjykata e Rrethit urdhëroi arrestimin e ankuesit. Vendimi i saj citon, *inter alia*, si më poshtë:

“Autorësia e krimit të të pandehurit u deklarua nga kryetari i PD-së, z. Berisha, në një deklaratë për shtyp, po atë ditë, menjëherë pas vrasjes. Ky pozicion u mbajt në deklaratën për shtyp të PD-së, duke e quajtur të akuzuarin Jaho Mulosmani si autor të krimit.”

29. Më 4 janar 2001, Gjykata e deklaroi ankuesin në mungesë pas përpjekjeve të pasuksesshme për ta lokalizuar atë në vitin 2000. Vendimi i gjykatës deklaroi se ankuesi ishte larguar nga vendi në dhjetor 1999. Ankuesit iu caktuar një avokat i caktuar nga Gjykata.

30. Më 6 maj 2001, ankuesi u arrestua. Pavarësisht faktit se procedimet gjyqësore vazhdonin, ai u mor në pyetje nga prokurori në mungesë të avokatit. Megjithatë, atij iu tha se gëzonte të drejtën të caktonte një avokat. Ankuesi deklaroi se në natën e vrasjes, ai ishte në një hotel që ndodhej afër selisë së PD-së. Në momentin e vrasjes, ai po darkonte në restorantin e hotelit së bashku me persona të tjerë. Makina e tij ishte parkuar ngjitur me hotelin dhe selinë e PD-së. Ai nuk pranoi se kishte pasur ndonjë konflikt të mëparshëm me anëtarin e Parlamentit.

31. Më 7 maj 2001, Gjykata e Rrethit konfirmoi ligjshmërinë e arrestimit të ankuesit. Ankuesi, i cili ishte i pranishëm në seancë gjyqësore deklaroi se dëshironte të përfaqësohej vetë.

C. Procedimet e gjykatës së shkallës së parë

32. Më 13 mars 2001, prokurori depozitoi një aktakuzë pranë Gjykatës së Rrethit. Bashkëngjitur u paraqit një listë e gjatë me dokumente mbështetëse. Ankuesi dhe katër persona të tjerë të bashkëpandehur u akuzuan për pjesëmarrjen ose organizimin e vrasjes së anëtarit të Parlamentit dhe vrasjen e mbetur në tentativë të civilëve sipas neneve 78, 79 (c) dhe 25 të KP-së.

33. Më 16 mars 2001, përfaqësuesi i ankuesit, i caktuar nga Gjykata, mori në dorëzim dosjen hetimore që përbëhej nga 324 dokumente dhe 1,409 fletë. Në të njëjtën ditë, ai paraqiti një deklaratë ku jepte dorëheqjen e parevokueshme nga përfaqësimi i ankuesit për shkak të arsyeve të tij shëndetësore dhe personale.

34. Më 3 prill 2001 filloi gjykimi. Gjykata pranoi kërkesën e personit të bashkëpandehur për kohë shtesë për të studiuar dosjen e çështjes dhe shtyu seancën gjyqësore deri më 13 prill.

35. Më 8 maj 2001, pas mbajtjes në paraburgim, ankuesi u paraqit për herë të parë në gjyq. Ai kërkoi leje të caktonte një përfaqësues ligjor. Gjykata pranoi kërkesën dhe shtyu procesin gjyqësor, me qëllim që të thërriste avokatin e ankuesit.

36. Më 11 maj 2001, avokati i ankuesit deklaroi se kishte marrë njohje të pjesshme të materialit në dosjen e çështjes dhe i kërkoi Gjykatës të vazhdonte gjykimin.

1. Dëshmitë e dëshmitarëve

37. Gjykata e shkallës së parë pyeti disa dëshmitarë në lidhje me vrasjen, duke përfshirë si më poshtë:

a) Dëshmitari K.G.

38. K.G. ishte shefi i përkohshëm i Komisarariatit të policisë së Bajram Currit në kohën e vrasjes. Më 23 maj 2001, ai dëshmoi se pasi ishte njoftuar për vrasjen, në mbrëmjen e datës 12 shtator 1998, thirri një mbledhje të stafit me drejtuesit e njësive, me qëllim që të forconte nivelin e sigurisë. Ankuesi nuk ishte i pranishëm. Si rezultat, në shtëpinë e ankuesit u dërgua një grup i oficerëve të policisë për të verifikuar vendndodhjen e tij. Ai u informua se ankuesi ishte i sëmurë në krevat.

b) Dëshmitari M.

39. Bazuar në nenin 509 të KPP-së dhe Konventës Evropiane për Ndihmën e Ndërsjellë në Çështjet Penale (“Konventa për Ndihmën e Ndërsjellë”), më 23 maj 2001, prokurori kërkoi që M. të pyetej me anë të një lidhjeje audiovizive nga Italia.

40. Më 21 shtator 2001, gjykata pranoi kërkesën e prokurorit për të marrë dëshminë e M. me anë të një lidhjeje audiovizive në përputhje me nenin 151 § 3 të KPP-së. Gjikata, gjithashtu, pranoi deklaratimet e M. për dosjen e çështjes.

41. Më 29 tetor 2001, gjykata dëgjoi M. me anë të lidhjes audiovizive. Në një deklaratim të dhënë në të njëjtën ditë, të bashkëpandehurit, deklaruan qëllimin e tyre për të mos marrë pjesë në seancën gjyqësore për shkak të mungesës së bazës ligjore për lidhjen audiovizive.

42. Sipas dëshmisë së M. ankuesi e takoi atë në një nga rrugët e Tiranës në mëngjesin e datës 12 shtator 1998. Ato blenë së bashku një sirenë policie. Ankuesi po kërkonte për një makinë që të lehtësonte lëvizjet e tij në qytet. F.L., pronari i barit, të cilin M. e frekuentonte vazhdimisht, ra dakord t’i “jepte hua” ankuesit Mercedesin e tij të zi, duke nënkuptuar se ai do t’ia kthente pasdite. M. dhe ankuesi u ndanë duke rënë dakord që të takoheshin përsëri atë pasdite herët.

43. Pasdite herët, M. dhe ankuesi shëtitën me makinë. Me sugjerimin e ankuesit, ata shkuan për shëtitje nga Liqeni i Tiranës, ku takuan F.H., i cili ishte veshur me uniformë policie.

44. Fillimisht, M. deklaroi se ankuesi mbante në dorë një celular. Ai nuk dinte nëse i përkiste apo jo ankuesit. Ai nuk mund të kujtonte nëse ankuesi kishte marrë apo kishte bërë telefonata.

45. M. argumentonte se ishte dy kilometra larg kur dëgjoi të shtënat në mbrëmjen e 12 shtatorit 1998. Ai ishte në makinën e tij, rrugës për në barin e F.L. Ai kaloi nga vendi i ngjarjes dhe pa taksi përreth vendit të ngjarjes, por jo makinën e F.L. Ai mësoi për vrasjen nga lajmet në televizion.

46. Lidhja audiovizive u ndërpre për një pushim prej 15-minutash. Pas rifillimit, M. deklaroi se njerëzit e tjerë, të cilët kishin qenë të pranishëm pranë Liqenit ishin të armatosur me kallashnikovë apo pistoleta tip TT. Ankuesi kishte marrë telefonin celular nga një i bashkëpandehur tjetër. Rrugës duke u kthyer, ankuesi F.H. dhe N.C. hipën në makinën e M. dhe shkuan të merrnin Mercedesin e zi. M. deklaroi se një furgon policie ishte parkuar në Sheshin e Ushtarit të Panjohur, ndërsa një tjetër ishte vendosur ngjitur me ndërtesën e Parlamentit.

47. M. deklaroi se kishte dëgjuar të shtëna kallashnikovi. Kur arriti në vendin e ngjarjes, dalloi Mercedesin që po largohej, si dhe tre deri në katër persona të shtrirë për tokë.

48. Ndërkohë që dëgjonte lajmet në televizion, në barin e F.L., M. foli në telefon me ankuesin, i cili i tha atij të heshte dhe shtoi se F.L. do të kompensohej për çdo dëmtim që i ishte shkaktuar mjetit.

c) Dëshmitari G.B.

49. G.B. kishte një bar në pronësi ngjitur me ndërtesën e PD-së dhe ishte shok fëmijërie i anëtarit të Parlamentit të vvarë. Më 28 maj 2001, G.B. dëshmoi. Ai deklaroi se nuk ishte as në bar dhe as në vendin e ngjarjes në ditën e vrasjes. Sipas tij, ishte raportuar se njerëz të armatosur, përfshirë ankuesin, ishin parë përreth selisë së PD-së. G.B. mohoi ekzistencën e ndonjë mosmarrëveshjeje ndërmjet anëtarit të Parlamentit dhe ankuesit. Në të njëjtën kohë, ai rrëfeu një vrasje të mbetur në tentativë kundër AP në Bajram Curri. Ndërkohë që AP kishte shpëtuar për një qime, ankuesi e kishte kërcënuar AP se nuk do të shpëtonte përsëri. G.B. deklaroi, gjithashtu, se S.L., një trupor që punonte për PD-në, i cili ishte i pranishëm në ndërtesë në momentin e ngjarjes, nuk i kishte parë autorët e krimit.

d) Dëshmitari A.L.

50. A.L. ishte shofer në Komisariatin e policisë në Bajram Curri dhe më 8 maj 2001, ai bëri një deklaratim para prokurorit. Sipas deklaratimit, A.L. u largua me shërbim në Tiranë vonë në mbrëmjen e datës 10 shtator 1998. Kjo u bë me kërkesë të ankuesit, i cili ishte shefi i rendit. Asnjë detaj nuk është dhënë për qëllimin e shërbimit. F.H. dhe E.H. e shoqëruan atë së bashku me ankuesin. Rrugës për në Tiranë, A.L. dalloi një Fiat Tipo pas tyre, megjithëse ai nuk mundi të dallonte shoferin e Fiat-it. Kur ata ndaluan në një bar për të pirë diçka, N.C. u bashkua me ta. Në këtë moment, A.L. pa Fiat-in duke kaluar pranë dhe dalloi se një prej të bashkëpandehurve (Is. H) ishte duke drejtuar makinën. Ato kaluan të gjithë ditën më 12 shtator 1998 nga Liqeni i Tiranës. Në mbrëmje, ata u bashkuan me njerëz të tjerë. Në një moment të caktuar, ata vendosën të ktheheshin në qytet dhe disa njerëz hipën në makina. Atij iu tha të parkonte pranë selisë së PD-së. Pasi dëgjoi të shtëna automatiku, atij iu kërkua të drejtonte makinën për në spitalin civil. Rrugës, A.L. u ndalua nga ankuesi. F.H. dhe ankuesi hipën në makinë së bashku me N.C., i cili ishte plagosur. Pasi dërguan N.C. në spital, A.L. u kthye në Bajram Curri në mbrëmjen e 12 shtatorit; ata nuk i shoqëroi asnjë makinë tjetër.

Ankuesi, F.H. dhe E.H. ishin në makinë. Deklarimi iu bë i njohur të pandehurit dhe gjykatës në një datë të pacaktuar më 2001-in.

51. Më 25 korrik 2001, gjykata dëgjoji dëshminë e A.L. Ankuesi dhe avokati i tij morën pjesë në seancën gjyqësore dhe pyetën A.L.

52. Sipas dëshmisë së A.L., në mbrëmjen e datës 10 shtator 1998, ai ishte urdhëruar nga ankuesi të përgatiste një furgon policie dhe të udhëtonte drejt Tiranës së bashku me E.H. dhe F.H. Pasi ishte larguar nga Bajram Curri, ai pa që një Fiat Tipo, i cili i përkiste një prej të bashkëpandehurve (Is. H.), ishte bashkuar me autokolonën prej tri makinash. Rugës për në Tiranë, një person i katërt, N.C., u bashkua me ta kur ndaluan në një bar për të pirë diçka. Ato kaluan pjesën më të madhe të 12 shtatorit 1998 në një bar te Liqeni i Tiranës. Në mbrëmje, E.H., F.H. dhe një i bashkëpandehur tjetër (Iz. H.) hipën në furgonin e policisë dhe u drejtuan sërish për në qytet. Ankuesi, F.H. dhe N.C. ishin në një Mercedes me sirenë policie në pjesën e sipërme të saj. A.L. i ishte thënë të parkonte pranë Sheshit të Ushtarit të Panjohur dhe të priste. Tridhjetë minuta më vonë ai dëgjoji të shtëna automatiku. Më pas, ai ishte udhëzuar të ndizte makinën dhe të drejtohej për në spitalin civil. Në një kryqëzim, ai pa makinën tip Mercedes së bashku me ankuesin dhe F.H. Ata mbartnin N.C., i cili ishte plagosur, në makinën e tij dhe u drejtuan te pavioni i urgjencës së spitalit civil. Ankuesi dhe F.H. i shpjeguan A.L. se N.C. ishte plagosur në një aksident. E.H. dhe i bashkëpandehuri tjetër (Iz. H.) dolën nga furgoni i policisë. A.L., ankuesi dhe F.H. u kthyen në Bajram Curri të njëjtën mbrëmje. Më tej, ai deklaroi se ankuesi ishte veshur me rroba civile dhe ishte armatosur me një pistoletë dhe se F.H. ishte veshur me uniformë ushtarake dhe ishte armatosur me një automatik. Ai shtoi se të nesërmen në mëngjes kishte dëgjuar në televizion se ankuesi ishte autori i krimit.

53. Avokati i ankuesit kundërshtoi se deklarimet e A.L., të marra gjatë hetimit penal, nuk ishin bërë të njohura siç duhet nga prokurori (shih paragrafin 50 më lart). Ai i kërkoi gjykatës që t'i jepte kohë të përgatiste mbrojtjen. Për rrjedhojë, gjykata shtyu seancën gjyqësore për t'i lejuar mbrojtjes mundësinë që të pyeste A.L.

54. Më 26 korrik 2001, A.L. u pyet nga pala kundërshtare.

e) Dëshmia e ankuesit

55. Më 27 korrik 2001, ankuesi dëshmoi. Me kërkesën e F.H., ata së bashku me E.H. u larguan për në Tiranë në mbrëmjen e datës 10 shtator 1998 në një furgon policie të drejtuar nga A.L. Ankuesi nuk kishte dijeni për qëllimin e F.H. që të vriste z. Hajdari. Pasi ishin larguar nga qyteti, rrugës ata kishin parakaluar makinën e të bashkëpandehurit (Is. H.). Rugës për në Tiranë, N.C., i cili kishte precedent penal, u bashkua me ta kur ndaluan për të pushuar.

56. Pasdite herët, më 12 shtator 1998, ankuesi ishte shoqëruar me makinë për te Liqeni i Tiranës. Njerëz të tjerë ose ishin aty, ose u bashkuan me ta më vonë. Atë pasdite vonë, ai, F.H. dhe N.C. hipën në makinën e M. Të tre, përveç M., hipën më vonë në një makinë tip Mercedes të zi. Çelësat e makinës ishin marrë nga M. Rreth orës 21:00, ankuesi parkoi makinën ngjitur me selinë e PD-së, meqenëse F.H. donte të fliste me AP dhe persona të tjerë për një kasetë që përmbante një diskutim në të cilin z. Berisha kishte thënë se ai dëshironte të shihte vëllanë e tij të vdekur. N.C. dhe F.H. ishin ulur në pjesën e pasme të makinës, dhe ky i fundit po komunikonte me dikë *nëpërmjet* një radioje marrëse-dhënëse.

57. Ankuesi pranoi se kishte qenë në ndenjësen e shoferit kur F.H. dhe N.C. dolën nga makina dhe hapën zjarr. Si rezultat, N.C. ishte plagosur rëndë. I paarmatosur, ai doli nga makina për të tërhequr N.C. në makinë dhe e dërgoi atë në spital. F.H. komunikoi *nëpërmjet* radios marrëse-dhënëse me një person tjetër, me të cilin ranë dakord të takoheshin afër sptalit civil. Ankuesi deklaroi se ishte identifikuar si oficer policie ndaj personave në shërbim në spital.

58. Gjatë ditëve në vijim, ai kishte qenë në detyrë në Komisaratin e policisë ku mësoi se z. Berisha i ishte referuar atij si vrasësi. Në të njëjtën ditë, ai takoi F.H., i cili i tha ankuesit se z. Berisha i kishte ofruar F.H. 200,000,000 USD, me qëllim që të mos rrëfente përfshirjen e F.H. në vrasje. Në muajt në vijim, babai i ankuesit dhe F.H. ishin vrarë nga persona të panjohur dhe ankuesi u largua në Kosovë, i frikësuar për jetën e tij. Ai i kërkoi gjykatës të urdhëronte z. Berisha të paraqitej në gjyq, me qëllim që të qartësonte pozicionin e tij dhe të shpjegonte marrëveshjen e tij me F.H.

59. Më 30 korrik 2001, ankuesi u pyet nga pala kundërshtare.

60. Më 8 mars 2002, për sa i përket kërkesës së ankuesit për të dhënë prova të tjera, Gjykata e Rrethit i kërkoi atij të jepte deklarime në të njëjtën ditë. Ankuesi kërkoi kohë shtesë për të përgatitur parashtimet. Gjykata e refuzoi kërkesën.

f) Dëshmitari P.G.

61. Më 20 shtator 2001, P.G. dëshmoi. Dëshmitare okulare e vrasjeve, ajo deklaroi se AP, i cili ishte i shoqëruar nga truprojat e tij të paarmatosur, iu afrua një makine të çuditshme, e cila kishte lëvizur në atë zonë në mbrëmjen e datës 12 shtator 1998. AP pati një debat të ashpër për PD-në dhe z. Berisha me njerëzit që dolën nga makina. Ai dhe truprojat e tij u qëlluan për vdekje nga tre njerëz, njëri prej të cilëve ishte ankuesi. Ajo deklaroi se ankuesi ishte veshur me uniformë ushtarake dhe se doli nga ndenjësja e parë e pasagjerit dhe qëllloi AP dhe truprojtën e tij.

62. Pas të shtënave, P.G. deklaroi se shkoi te selia e PD-së ku i tregoi ngjarjen z. Berisha.

g) Dëshmitari S.L.

63. Më 13 nëntor 2001, dëshmitari S.L. dëshmoi dhe u pyet nga pala kundërshtare. Megjithatë, asnjë procesverbal i kësaj seance gjyqësore nuk u vu në dispozicion të Gjykatës.

h) Dëshmitari B.Y.

64. Më 5 shkurt 2002, gjykata pranoi kërkesën e ankuesit për të pyetur B.Y., ekspert i mjekësisë ligjore, i cili kishte këqyruar kufomat e z. Hajdari dhe B.C. B.Y. deklaroi se z. Hajdari kishte vdekur si rezultat i plagëve të rënda në trupin e tij.

i) Dëshmitari Ç.

65. Më 20 shkurt 2002, Ç. dëshmoi. Ai tha se, rreth orës 21:00, më 12 shtator 1998, ai ishte ulur në verandën e një kafeneje 60 metra larg vendit të ngjarjes. Pavarësisht faktit se jashtë ishte plotësisht errësirë dhe binte shi, ai kishte parë ankuesin duke qëlluar në drejtim të AP me një automatik. Ankuesi dhe i bashkëpandehuri tjetër pyetën mbi bazueshmërinë e dëshmisë së Ç., meqenëse deklaratimet e tij i referoheshin personave dhe makinave që nuk ishin përshkruar nga dëshmitarë të tjerë në vendin e ngjarjes.

66. Në një datë të pacaktuar, u pyet pronari i kafenesë ku ishte ulur Ç. në mbrëmjen e datës 12 shtator 1998. Ai deklaroi se në atë ditë, kafeneja ishte mbyllur, si zakonisht, në orën 19:00. Veranda ndodhej përreth 200 metra larg vendit të ngjarjes.

j) Dëshmitari Z.N.

67. Në një datë të pacaktuar, gjykata mori parashtrimet me shkrim të Z.N., i cili ishte plagosur rëndë ditën e vrasjes. Ai deklaroi, *inter alia* se, mesa mbante mend, ankuesi mund të ishte personi i cili kishte qëlluar AP.

2. Mosparaqitja e një dëshmitari

68. Më 23 maj, 8 qershor, 25 dhe 27 korrik 2001, gjykata thirri pa sukses z. Berisha, i cili ishte AP dhe kryetar i PD-së (shih paragrafin 9 më lart). Gjikata njoftoi ministrin e atëhershëm të Rendit, Drejtorinë e Përgjithshme të Policisë, si dhe institucione të tjera për mospranimin e tij për t'u paraqitur në gjykatë.

69. Më 7 shtator 2001, gjykata rrëzoi kërkesën e prokurorit, *inter alia*, për një urdhër për paraqitjen e detyruar të z. Berisha dhe përsëriti thirrjet që ai të paraqitej në gjyq.

70. Më 14 dhe 26 shtator 2001, Gjykata e Rrethit, urdhëroi z. Berisha, *inter alia*, pa sukses, të paraqitej.

71. Më 29 tetor 2001, gjykata vendosi t'i referojë Gjykatës Kushtetuese çështjen e urdhrat për paraqitjen e detyruar të z. Berisha, meqenëse ai ishte anëtar Parlamenti. Dukej se Gjykata Kushtetuese nuk kishte vendosur akoma mbi këtë çështje.

3. Parashtrimet përfundimtare të palëve

72. Më 18 mars 2002, prokurori bëri parashtrimet e tij përfundimtare duke kërkuar dënimin e ankuesit sipas akuzës.

73. Më 10 prill 2002, ankuesi bëri parashtrimet e tij përfundimtare.

4. Vendimi i Gjykatës së Rrethit i datës 29 prill 2002

74. Më 29 prill 2002, Gjykata e Rrethit dha vendimin. Ajo konstatoi se, bazuar në raportet e mjekësisë ligjore, AP dhe truproja e tij kishin vdekur "nga shoku i rëndë traumatiko-hemoragjik për shkak të plagëve të shumta tejshkuese në kokë, në kraharor dhe në bark". Disa nga gëzhojat e gjetura në vendin e ngjarjes ishin qëlluar nga një pistoletë me kalibër 9 mm, e cila, sipas dëshmitarit A.L., i përkiste ankuesit dhe ishte përdorur për kryerjen e krimit.

75. Gjykata konstatoi më tej se ankuesi, së bashku me F.H., kishte vepruar si organizatori dhe ekzekutuesi i vrasjes së AP dhe një prej truprojave të tij. Ankuesi planifikoi udhëtimin e datës 10 shtator 1998 nga Bajram Curri për në Tiranë me kërkesën e F.H. Për më tepër, ai është përfshirë direkt në sigurimin e mjeteve për kryerjen e krimit. Një gjë e tillë është konfirmuar nga dëshmitë e S.L., P.G. dhe G.B. dhe, veçanërisht nga dëshmia e A.L. Vendimi, në pjesët përkatëse, citon si më poshtë:

"Mbi bazën e të dhënave të grumbulluara, gjykata është e bindur se një prej autorëve të krimit ... është i pandehuri, Jaho

Mulosmani, në rolin e tij si organizator dhe ekzekutues.

Është provuar nga fillimi ... se më 10 ... 11 dhe 12 shtator 1998 ... i pandehuri, në bashkëpunim me persona të tjerë që kanë vdekur, ndërmorën disa masa organizative, me qëllim që të siguronin mjetet e nevojshme dhe personat që do të merrnin pjesë në operacion dhe planifikimin [e vrasjes]. Kjo tregon rolin e tij si organizator i krimit.

Përfshirja e tij direkte në kryerjen e krimit, e vendos atë në rolin e ekzekutuesit.

Dëshmitë e dëshmitarëve A.L., S.L., P.G., G.B. etj.; si dhe të dhëna të tjera dokumentare të konstatuara në dosjen e çështjes ... provojnë pjesëmarrjen aktive të të pandehurit si organizatori dhe ekzekutuesi i krimit në bashkëpunim me të tjerët”.

76. Gjykata argumentoi, gjithashtu, se AP nuk ishte vrarë për arsye politike, por për qëllime hakmarrjeje. Ankuesi kishte ndihmuar dhe nxitur F.H. në kryerjen e vrasjes meqenëse kishte si qëllim të hakmerrej për vrasjen e vëllait të tij në të cilën F.H. besonte se AP ishte i përfshirë. Për pasojë, gjykata përcaktoi akuzat kundër ankuesit si vrasje e kryer me paramendim për hakmarrje sipas nenit 78 § 2 të KP-së, i cili ka hyrë në fuqi më 24 janar 2001. Vendimi në pjesët përkatëse, citon si më poshtë:

Prokuroria përcaktoi vrasjen sipas nenit 79 (c), duke e lidhur atë me faktin që, gjatë një seance parlamentare, AP tashmë i vrarë kishte akuzuar F.H. për vrasjen [e një oficeri policie].

Mbi këtë bazë, prokurori vendosi se motivi për vrasjen e AP kishte qenë pozicioni i tij si AP. Megjithatë, provat e përfutura në gjyq, rrethanat dhe ngjarjet që çuan në vrasjen e AP vërtetuan se vrasja është kryer për motive të dobëta të hakmarrjes.

Siç vërtetohet nga disa prova, F.H. akuzoi AP se ishte përfshirë në vrasjen e vëllait të tij më 5 janar 1998.

...

Në faqen 8 të parashtrimeve përfundimtare të prokurorit, është ngritur pyetja e mëposhtme:

“Çfarë e nxititi të pandehurin Jaho Mulosmani të bëhej një nga organizatorët e vrasjes së AP?” Përgjigja është dhënë si më poshtë:

“Lidhje të ngushta familjare dhe shoqërore mbi bazën e lidhjes familjare dhe interesit kriminal me personin e kërkuar, F.H.” ... Në thelb ... Jaho Mulosmani i hyri rrugës së krimit për arsye miqësore, lidhjeje të ngushta shoqërore dhe klanore me F.H., me qëllim që të hakmerrej më shumë sesa të vriste AP për arsye të pozicionit të tij.

...

Në këto rrethana, duke përcaktuar se pjesëmarrja e të akzuarit Jaho Mulosmani bazohej në motivin e hakmarrjes dhe jo për shkak të pozicionit të viktimës si anëtar Parlamenti, akuzat penale kundër tij duhet të përcaktohet sipas nenit 78 § 2 e Kodit Penal në vend të nenit 79 (c).”

77. Në dhënien e vendimit për dy të bashkëpandehurit, Gjykata rrëzoi dëshmitë e dëshmitarëve Ç. dhe M. si kontradiktore dhe të pabazueshme.

78. Përfundimisht, ankuesi u shpall fajtor për: vrasjen e AP sipas neneve 78 § 2 dhe 25 të KP-së; vrasjen e B.C. sipas neneve 75 dhe 25 të KP-së; dhe, vrasjen e mbetur në tentativë të Z.N., sipas neneve 78 dhe 25 të KP-së. Ai u dënua me burgim të përjetshëm.

D. Procedimet e gjykatave të apelit

1. Procedimet para Gjykatës së Apelit

79. Më 2 maj 2002, ankuesi apeloj kundër vendimit të Gjykatës së Rrethit. Ai pranoi se, me kërkesën e F.H., ata ishin nisur për Tiranë në mbrëmjen e datës 10 shtator 1998. F.H. nuk mund të udhëtonte ditën për shkak të problemeve të gjakmarrjes ndërmjet tij dhe familjeve të tjera në zonë. Qëllimi i udhëtimit ishte që F.H. të merrte shpjegime nga AP në lidhje me rolin e tij si vrasësi i vëllait të F.H. Rrugës për në Tiranë, ata kishin ndeshur në makinën e policisë të të bashkëpandehurit (Is. H.). Në Tiranë, ankuesi kishte lëvizur lirshëm, me qëllim që të lehtësonte takimin ndërmjet F.H. dhe AP. Këto lëvizje ishin krejtësisht të rastësishme dhe nuk synonin organizimin e njerëzve ose grupimin e të bashkëpandehurve apo krijimin e lehtësirave të tjera për qëllime kriminale. Nëse ankuesi do të kishte qenë organizatori i krimit, ai do të ishte përpjekur të fshihej dhe të shmangte paraqitjen në publik. Ankuesi më tej pranoi se ishte i pranishëm në vendngjarje së bashku me F.H. dhe N.C., por ai nuk kishte qëlluar asnjëherë AP. Ishte pikërisht F.H., i cili kishte dalë nga ndenjësjë e pasme e makinës dhe kishte qëlluar AP me një automatik. Kjo u konfirmua më tej nga deklaratimet e Z.N. më 25 shtator 1998 dhe 16 nëntor 2000.

80. Ankuesi parashtrroi se faji i tij nuk ishte vërtetuar përtej dyshimeve të arsyeshme, por bazohej në hamendësime, pasiguri dhe aludime. Nuk kishte prova që të vërtetonin se ai kishte qëlluar apo që të ketë pasur një pistoletë të kalibrit 9 mm. Dëshmitari A.L. nuk ishte i pranishëm në vendngjarje dhe dëshmia e tij nuk mund të ishte e besueshme për këtë qëllim. Ai pretendoi se dëshmitë e dëshmitarëve të tjerë mbi të cilat u bazua gjykimi ishin kontradiktore dhe spekulative. Deklarimi i Z.N., i datës 16 nëntor 2000, ishte i mbështjellë me mister. Kufomave nuk u ishte bërë asnjë autopsi për të zbuluar nëse ata kishin vdekur nga shkaqe të tjera (për shembull, helmimi). Deklarimi i tij, i datës 6 maj 2001, kishte shërbyer si bazë për ta dënua atë dhe, megjithatë, atij iu mohua e drejta që të dëgjohej nga gjykata e shkallës së parë më 8 mars 2002.

81. Ankuesi, argumentoi më tej se gjykata e shkallës së parë gaboi duke e dënua atë për vrasje me paramendim. Nuk ekzistonte asnjë provë përtej dyshimit të arsyeshëm se ai kishte organizuar planin dhe

kryerjen e ndonjë veprë paraprakisht. Gjykata ishte paragjyquese dhe e ndikuar nga raportet e medias, politika dhe interesa të tjera që ishin në lojë që nga fillimi i gjykimit. Përveç kësaj, gjykata nuk vërtetoi ekzistencën e asnjë motivi për kryerjen e vrasjes me paramendim: motivi i interpretuar nga gjykata bazohej kryesisht në mundësi dhe pasiguri, faktin që F.H. dëshironte të hakmerrej kundër AP për shkak të akuzave të këtij të fundit kundër F.H. gjatë një seance parlamentare. Gjykata nuk përmendi asnjë provë se ekzistonin “lidhje të ngushta familjare dhe shoqërore mbi bazën e klaneve familjare dhe interesave kriminale” ndërmjet ankuesit dhe F.H. Gjithashtu, ajo nuk përmendi as prova për ekzistencën e interesit të ankuesit në kryerjen e krimit. Gjykata nuk zbuloi ekzistencën e një marrëveshjeje të mëparshme ndërmjet ankuesit dhe të bashkëpandehurit në lidhje me kryerjen e vrasjes me paramendim, siç pretendohet.

82. Më 9 korrik 2002, Gjykata e Apelit la në fuqi vendimin e Gjykatës së Rrethit në tërësi.

2. Procedimet para Gjykatës së Lartë

83. Më 31 korrik 2002, ankuesi apeloj pranë Gjykatës së Lartë me të njëjtat argumente ankimi si përpara Gjykatës së Apelit, duke shtuar se, sipas dispozitave ligjore të kohës, gjykatat më të ulëta nuk ishin të autorizuar të përcaktonin akuzat penale kundër tij, prerogativë që i takonte vetëm prokurorit. Ai, gjithashtu, pretendoi se vendimeve u mungonin arsyet dhe koherenca, se disa dëshmitarë nuk ishin thirrur dhe se dëshmia e dëshmitarit M. ishte marrë në mënyrë të kundërligjshme dhe ishte pranuar në dosjen e çështjes.

84. Më 14 shkurt 2003, Gjykata e Lartë la në fuqi vendimet e gjykatave më të ulëta.

85. Gjykata e Lartë konstatoi se, megjithëse dosja e çështjes nuk tregoi ndonjë vendim zyrtar për të mbyllur fazën e hetimit dhe për të zbuluar dokumentet e marra gjatë hetimit penal të ankuesit dhe të bashkëpandehurit tjetër, më 3 prill 2001, Gjykata e Rrethit kishte pranuar një prej kërkesave të bashkëpandehurit për kohë shtesë për përgatitjen e mbrojtjes së tij deri më 13 prill 2001.

86. Për sa i përket ankimit të ankuesit se deklarimi i tij, i datës 6 maj 2001, ishte përdorur si provë, Gjykata e Lartë konfirmoi se deklarimi nuk ishte përfshirë në dosjen e çështjes dhe as nuk ishte pranuar si provë nga Gjykata e Lartë.

87. Gjykata e Lartë konstatoi se deklarimet dhe dëshmia audiovizive e M. ishin marrë mbi bazën e nenit 151 § 3 dhe 509 të KPP-së dhe të Konventës për Ndihmë të Ndërsjellë. Deklarimet e M. gjatë hetimit penal kishin qenë subjekt i shqyrtimit gjyqësor me anë të lidhjes audiovizive. Ankuesi kishte të drejtë të pyeste vetë ose nëpërmjet përfaqësuesit të tij palën kundërshtare M. Fakti që disa të bashkëpandehur ishin larguar nga seanca gjyqësore, nuk e bënte paraqitjen e provave të kundërligjshme. Ndërkohë që Gjykata e Lartë dënloi sjelljen e këtyre të bashkëpandehurve në seancën gjyqësore, ajo i kërkoi gjykatës së shkallës së parë të siguronte që, në të ardhmen, të caktonte avokatë të caktuar kryesisht me qëllim që të garantonin mbrojtjen e të drejtave të palës mbrojtëse.

88. Gjykata e Lartë rrëzoi ankimin e ankuesit se nuk i ishte dhënë koha e mjaftueshme për të përgatitur deklarimet për mbrojtjen e tij. Ajo konstatoi se gjatë procedimeve në mungesë, gjykata e shkallës së parë caktoi një avokat për të përfaqësuar interesat e ankuesit. Në paraqitjen e tij të parë në gjyq, u pranua kërkesa e tij që të mbrohej nga një avokat i zgjedhur prej tij. Më 27 korrik 2001, ankuesi u lejua të jepte dëshminë e tij dhe të pyetej nga pala kundërshtare. Ai mori pjesë në të gjitha seancat gjyqësore në vijim dhe i pyeti dëshmitarët. Më 8 mars 2002, gjykata e shkallës së parë i kërkoi ankuesit të jepte deklarime shtesë në të njëjtën ditë. Ai nuk e bëri një gjë të tillë, dhe gjykata e shkallës së parë vazhdoi me parashtrimet përfundimtare të palëve.

89. Fakti që ankuesi dhe të bashkëpandehurit nuk ishin pajisur më parë me një kopje të deklarimit të A.L. nuk cenonte të drejtat e mbrojtjes së tyre: A.L. kishte dëshmuar në gjyq me kërkesën e ankuesit dhe ky i fundit kishte pasur mundësinë ta pyeste atë.

90. Në lidhje me ankimin e ankuesit se në gjyq nuk kishte dëshmuar asnjë ekspert i mjekësisë ligjore, Gjykata e Lartë theksoi se, më 18 shkurt 2002, kishte dëshmuar një ekspert i mjekësisë ligjore duke dëshmuar se AP dhe truproja e tij kishin vdekur nga plagë të rënda në trupat e tyre.

91. Gjykata e Lartë konstatoi më tej se përcaktimi i akuzave kundër ankuesit nga gjykata e shkallës së parë ishte në përputhje me ligjin, më specifiku në neni 375 i KPP-së, i cili kishte hyrë në fuqi më 13 qershor 2002.

92. Në përfundim, Gjykata e Lartë rrëzoi pjesën tjetër të ankimeve të ankuesit me arsyetimin se ato lidheshin me vlerësimin e provave, gjë që ishte në kompetencë të gjykatave më të ulëta.

3. Procedimet para Gjykatës Kushtetuese

93. Në një datë të pacaktuar, ankuesi depozitoi ankim kushtetues pranë Gjykatës Kushtetuese, duke u bazuar në të njëjtat argumente ankimi si para gjykatave më të ulëta.

94. Më 9 korrik 2003, Gjykata Kushtetuese, duke gjykuar si trup i plotë gjykues prej nëntë gjyqtarësh, e

deklaroj ankimin të papranueshëm me arsyetimin se ankimi nuk zbulonte shkelje të së drejtës për një gjykim të drejtë. Nuk u dha asnjë arsye.

II. E DREJTA PËRKATËSE E BRENDSHME DHE NDËRKOMBËTARE

A. Kodi Penal

95. Sipas nenit 26, organizatorë janë ata persona, të cilët organizojnë dhe drejojnë aktivitetin për kryerjen e veprës penale. Ekzekutues janë ata persona të cilët kryejnë veprime direkte për kryerjen e veprës penale.

96. Në kohën e kryerjes së veprës penale, neni 78, i ndryshuar në vitin 1996, parashikonte se vrasja me paramendim përfshinte dënimin me burgim të përjetshëm. Neni 79 (c), i cili rregullonte veprën penale të vrasjes me dashje për shkak të rrethanave të tjera cilësuese të viktimës, parashikonte dënimin me burgim të përjetshëm.

97. Pas miratimit të ligjit nr. 8733, datë 24 janar 2001, nenet 78 dhe 79 (c) u ndryshuan si më poshtë:

Neni 78 – Vrasja me paramendim

“1. Vrasja me paramendim dënohet me burgim nga pesëmbëdhjetë deri në njëzetepesë vjet.

2. Vrasja e kryer për interes, hakmarrje a gjakmarrje dënohet me njëzet vjet ose me burgim të përjetshëm.”

Neni 79: Vrasja me dashje në rrethana të tjera cilësuese

“Vrasja me dashje e kryer kundër: ...

c) anëtarit të Parlamentit, gjyqtarit, prokurorit, avokatit, policit, ushtarakut, funksionarëve të tjerë publikë, gjatë detyrës ose për shkak të saj, kur cilësitë e viktimës janë të dukshme ose të njohura; dënohet nga 20 vjet deri në burgim të përjetshëm.”

B. Kodi i Procedurës Penale (“KPP”)

98. Sipas nenit 156, i pandehuri në një vepër penale të përbashkët ose i pandehuri, i cili ndiqet në një procedim të lidhur nuk mund të pyetet si dëshmitar. Megjithatë, sipas nenit 167, i pandehuri në një procedim të lidhur mund të pyetet me kërkesën e palës ose *kryesisht*.

99. Neni 151 § 3 autorizon gjykatën të marrë një provë që nuk rregullohet me ligj nëse ajo vlen për të provuar faktet dhe nuk cenon vullnetin e lirë të personit.

100. Sipas nenit 162, zyrtarë të nivelit të lartë të shtetit, të tillë si: Presidenti, kryetari i Parlamentit, Kryeministri, kryetari i Gjykatës Kushtetuese ose i Gjykatës së Lartë, mund të dëshmojnë nga vendi ku ushtrojnë detyrën.

101. Sipas nenit 164 § 1 “kur një dëshmitar, i cili është thirrur nuk paraqitet në sallën e gjyqit në vendin, ditën dhe kohën e caktuar, pa pasur pengesa të ligjshme, gjykata mund të urdhërojë shoqërimin e detyrueshëm të dëshmitarit.”

102. Nenet 316-322 drejojnë institucionin e sigurimit të provave gjatë fazës së hetimit penal. Palët mund të kërkojnë sigurimin e provës, për shembull, dëshminë e një dëshmitari, paraqitjen për njohje, raport ekspertit, kur ka arsye të besohet se ata mund të pengohen për të marrë prova të tilla në të ardhmen. Kërkesa duhet të paraqitet me shkrim në sekretarinë e gjykatës. Sigurimi i provave të tilla bëhet në një seancë gjyqësore në prani të palëve.

103. Sipas nenit 324 § 4 veprimet hetimore, të kryera pas skadimit të afatit kohor për kryerjen e hetimit penal, nuk mund të përdoren në gjyq.

104. Në kohë materiale, neni 364 § 1 parashikonte, *inter alia*, pyetjen e dëshmitarëve në shtëpinë e tyre, në praninë e të pandehurit ose përfaqësuesit të tij, në rast të pamundësisë absolute për të dhënë dëshminë në gjyq.

105. Neni 375, në fuqi në kohën e miratimit të vendimit të Gjykatës së Rrethit, parashikonte se gjykata duhet të njoftojë palët për përcaktimin e ri ligjor që mund t’u bëjë fakteve, të ndryshëm nga ai i dhënë nga prokurori, me kusht që vepra penale të jetë brenda kompetencës së saj. Neni 375, i ndryshuar më 13 qershor 2002, citon se “në vendimin e saj të formës së prerë, gjykata mund t’u japë fakteve një përcaktim të ri ligjor, të ndryshëm nga ai i dhënë nga prokurori ..., më të lehtë ose më të rëndë, me kusht që vepra penale të jetë në kompetencë të saj.”

Më 30 korrik 1997, Gjykata Kushtetuese vendosi se neni 375 ishte në përputhje me Kushtetutën (vendimi nr. 50/99). Për përcaktimin e veprës, vepra penale duhet të jetë në juridiksionin e gjykatës. Vendimi për përcaktimin duhet t’u njoftohet palëve. Nëse vendimi merret në momentin që gjykata tërhiqet për diskutimet, gjykata duhet të përsërisë procedimin, të njoftojë palët për përcaktimin dhe të dëgjojë argumentet e tyre.

106. Neni 425 § 1 përcakton objektin e shqyrtimit të një ankimi nga Gjykata e Apelit. Ajo parashikon se shqyrtimi i një çështjeje nga Gjykata e Apelit nuk kufizohet me argumentet e ankimit, por përfshin të gjithë

çështjen, që do të thotë shqyrtimin, si të fakteve ashtu edhe të së drejtës. Gjykata e Apelit mund të bëjë rivlerësim të plotë të provave të marra dhe shqyrtuara nga gjykata e shkallës së parë, rast në të cilin vendos rishtaz mbi fajësinë apo pafajësinë e apeluesit. Sipas nenit 427, Gjykata e Apelit mund të përsërisë shqyrtimin gjyqësor të çështjes. Në rastin kur një prej palëve kërkon rishqyrtimin e provave të administruara gjatë procedimeve gjyqësore në shkallë të parë ose kërkon marrjen e provave të reja shtesë, Gjykata e Apelit, kur e çmon të domosdoshme, mund të vendosë për përsëritjen e procedimeve gjyqësore, pjesërisht ose tërësisht (neni 427 § 1). Në rastin kur provat janë zbuluar pas vendimit të gjykatës së shkallës së parë ose kur provat janë zbuluar gjatë procedimit të ankimit, Gjykata e Apelit vendos sipas rastit në lidhje me pranimin e tyre (neni 427 § 2). Përsëritja e çështjes mund të vendoset, gjithashtu, kryesisht kur çmohet e domosdoshme (neni 427 § 3). Gjykata e Apelit mund të rishqyrtojë, gjithashtu, provat, me kusht që i pandehuri të mos ketë qenë i pranishëm në gjyqin e shkallës së parë, për shkak se nuk ka marrë dijeni ose për shkak se nuk ka mundur të paraqitet për shkaqe ligjore. Neni 428 përcakton se Gjykata e Apelit mund të vendosë të pushojë ankimin dhe lë në fuqi vendimin e shkallës së parë, të ndryshojë vendimin e shkallës së parë, të pushojë vendimin e shkallës së parë dhe të përfundojë çështjen ose të pushojë vendimin e shkallës së parë dhe ta kthejë çështjen për rigjykim.

107. Kundër vendimeve të Gjykatës së Apelit mund të ankimohet pranë Gjykatës së Lartë në përputhje me një nga dispozitat e mëposhtme të nenit 432: a) e drejta penale nuk është respektuar ose është zbatuar në mënyrë të gabuar; b) ka pasur shkelje, të cilat kanë bërë që vendimi i gjykatës të shpallet i pavlefshëm në përputhje me nenin 128 të këtij Kodi; c) Ka pasur shkelje të rregullave procedurale, të cilat kanë ndikuar negativisht në miratimin e vendimit. Neni 434 parashikon se Gjykata e Lartë shqyrton çështjen brenda kufijve të shkaqeve të ngritura. Ajo ka të drejtë të shqyrtojë dhe të vendosë me propozimin e saj dhe në çdo fazë ose shkallë të procedimeve çështje ligjore, të cilat nuk janë shqyrtuar më parë. Sipas nenit 441, Gjykata e Lartë mund të vendosë: a) të lërë në fuqi vendimin e gjykatës më të ulët; b) të ndryshojë përcaktimin e veprës penale, në lidhje me llojin, dënimin dhe pasojat civile; c) të pushojë vendimin e gjykatës më të ulët dhe të miratojë një vendim pa e kaluar çështjen për rishqyrtim në gjykatën më të ulët; d) të pushojë vendimin e gjykatës më të ulët dhe ta kalojë çështjen për rishqyrtim; e) të pushojë vendimin e Gjykatës së Apelit dhe të lërë në fuqi vendimin e Gjykatës së Rrethit.

C. Konventa Evropiane për Ndhimën e Ndërsjellë në Çështjet Penale (“Konventa për Ndhimën e Ndërsjellë”)

108. Konventa për Ndhimën e Ndërsjellë hyri në fuqi për Shqipërinë më 3 korrik 2000. Ajo përcakton rregullat e përbashkëta në fushën e ndihmës së ndërsjellë në çështjet penale, të tilla si pyetja e dëshmitarëve ose ekspertëve. Kërkesat për ndihmë të ndërsjellë bëhen nëpërmjet letër-porositve, të cilat Ministria e Drejtësisë e palës kërkuese ia drejton Ministrisë së Drejtësisë së palës së kërkuar.

D. Rekomandimi 1386 (1998) i Asamblesë Parlamentare të Këshillit të Evropës

109. Rezoluta, në pjesët përkatëse, citon si më poshtë:

“5. Asambleja dënon me forcë vrasjen e parlamentarit të Partisë Demokratike, Azem Hajdari dhe truporjës së tij. Autoritetet duhet t’i vërtetojnë komunitetit ndërkombëtar se po bëjnë çdo përpjekje për të çuar sa më shpejt para drejtësisë personat përgjegjës dhe për të lejuar hetim të pavarur ndërkombëtar.

6. Asambleja më tej dënon me forcë dhunën politike të të dyja palëve pas këtyre vrasjeve. Sulmet ndaj institucioneve demokratike të shtetit nuk mund të justifikohen me argumente politike. Çdo përpjekje për të marrë pushtetin me forcë është qartësisht i papranueshëm. (...)”.

E DREJTA

I. SHKELJA E PRETENDUAR E NENIT 6 §§ 1 DHE 3 TË KONVENTËS

110. Ankuesi bëri ankime të shumta sipas nenit 6 § 1 të Konventës. Ai u ankua se gjykatat e brendshme kishin pranuar dëshmi që ishin marrë në mënyrë të kundërligjshme, të tilla si dëshmitë e M. dhe Ç., si dhe deklarin e tij të datës 6 maj 2001. Më tej, ai kundërshtoi vlerësimin e provave, të tilla si raportet e ekspertëve të mjekësisë ligjore dhe pretendoi se vendimet e gjykatave të brendshme nuk kishin arsye të mjaftueshme.

111. Ankuesi pretendoi, gjithashtu, shkelje të të drejtave të tij sipas nenit 6 § 3 (a) deri (d). Ai u ankua se avokati i tij i caktuar nga gjykata nuk kishte kohën e mjaftueshme për të studiuar dosjen e hetimit. Ai nuk kishte akses në të gjitha dokumentet e dosjes dhe veçanërisht deklarin e A.L. të datës 8 maj 2001. Gjykatat e brendshme kishin ndryshuar përcaktimin ligjor të akuzave pa i dhënë atij mundësinë të vihej në dijeni të natyrës së akuzave të reja dhe të përgatiste mbrojtjen e duhur ndaj tyre. Ankuesit iu mohua mundësia të jepte dëshmi më 8 mars 2002. Gjykatat e brendshme nuk arritën të detyronin z. Berisha të jepte dëshminë e tij. Ankuesi e konsideronte atë dëshmitarin kryesor.

112. Neni 6 §§ 1 dhe 3 (a) deri në (d) citon si më poshtë:

“1. Në përcaktimin e ... çdo akuze penale kundër tij, kushdo gëzon të drejtën e të dëgjuarit ... të drejtën ... nga [1] ... gjykatë ... “

3. Çdo i akuzuar për një vepër penale ka këto të drejta minimale:

- a) të informohet menjëherë në një gjuhë që e kupton dhe në detaje, për natyrën dhe shkakun e akuzës së ngritur kundër tij;
- b) të ketë kohën e mjaftueshme dhe lehtësirat për përgatitjen e mbrojtjes së tij;
- c) të mbrohet personalisht ose nëpërmjet mbrojtësit ligjor të zgjedhur prej tij ose, në qoftë se ai nuk ka mjete të mjaftueshme për të shpërblyer mbrojtësin ligjor, t'i mundësohet ndihma ligjore falas kur kërkohet nga interesat e drejtësisë;
- d) të pyesë ose të kërkojë që të merren në pyetje dëshmitarët e akuzës dhe të ketë të drejtën e thirrjes dhe të pyetjes së dëshmitarëve në emër të tij, në kushte të njëjta me dëshmitarët e akuzës.”

A. Pranueshmëria

113. Gjykata vlerëson se ankimet e ankuesit nuk janë haptazi të pabazuara në kuptim të nenit 35 § 3 (a) të Konventës. Duke mos qenë të papranueshme për arsye të tjera, për rrjedhojë, ato duhet të deklarohen të pranueshme.

B. Meritat

1. Parashtrimet e palëve

a) Ankuesi

114. Ankuesi parashtroi se nuk kishte pasur mbrojtje ligjore për periudhën fillestare prej 13-muajsh, ku avokati i parë mbrojtës i caktuar nga gjykata ishte caktuar më 4 prill 2001. Ai nuk ishte përfaqësuar nga një avokat në seancën gjyqësore të konfirmimit të ligjshmërisë së arrestimit të tij. Për më tepër, meqenëse avokati mbrojtës, i caktuar nga gjykata, u tërhoq nga çështja më 16 mars 2001, atij nuk iu mundësua koha e mjaftueshme për të përgatitur mbrojtjen e tij.

115. Disa prova ishin marrë në mënyrë të kundërligjshme, duke përfshirë deklarin e A.L., më 8 maj 2001, e cila ishte fshehur prej tij dhe dëshminë e M., e cila ishte marrë me anë të lidhjes audiovizive në shkelje të së drejtës së brendshme, si dhe dëshminë e Ç. Kërkesat e ankuesit për sqarimin e raporteve të mjekësisë ligjore dhe thirrjen e ekspertëve të tjerë ishin refuzuar. Këto veprime, si dhe mungesa e arsyeve në vendimet e brendshme çuan në mungesën e paanshmërisë dhe pavarësisë së gjykatave të brendshme.

116. Ankuesi më tej pretendoi se dëshmia është një detyrim civil. Imuniteti parlamentar i z. Berisha nuk mund të interpretohej si një pengesë që e pengonte atë të jepte dëshminë. Neni 162 i KPP-së lejon që zyrtarët e lartë të shtetit, duke përfshirë Presidentin e Republikës të japin dëshminë e tyre. Nëse gjykatat do të ishin të shqetësuara për sigurinë personale të z. Berisha, ata mund ta lejonin atë të pyetej në përputhje me nenin 364 § 1 të KPP-së. Ndërkohë që z. Berisha nuk dëshmoi, deklaratat e tij se ankuesi ishte autori i krimit shërbyen si thelbi i dënimit të tij.

b) Qeveria

117. Qeveria parashtroi se ankuesi nuk e ngriti ankimin e tij para gjykatave të brendshme për mungesën e përfaqësimit ligjor për periudhën fillestare prej 13-muajsh. Avokati i ankuesit i caktuar *kryesisht* ishte vënë në dijeni të aktakuzës më 16 mars 2001 dhe nuk bëri asnjë kërkesë për kohë shtesë për të studiuar dosjen e çështjes. Pas ekstradimit, ankuesi është vënë menjëherë në dijeni për akuzat kundër tij. Ai rezervoi të drejtën për të caktuar një avokat të zgjedhur prej tij. Në seancën gjyqësore mbi vlefshmërinë e arrestimit të tij, ai vendosi të përfaqësohej vetë.

118. Për sa i përket pranimit të dëshmimeve, Qeveria argumentoi se dëshmitë e M. dhe Ç. ishin marrë në përputhje me të drejtën e brendshme. A.L. dha dëshminë e tij në gjyq dhe u pyet nga pala kundërshtare. Deklarimi i ankuesit i datës 6 maj 2001 nuk u pranua si provë. Eksperti i mjekësisë ligjore dha dëshminë e tij në gjyq dhe u pyet nga ankuesi. Kërkesat e ankuesit të datave 18 dhe 20 shkurt 2002 për përgatitjen e raportit të ekspertit mbi kapacitetin mendor dhe psikologjik të P.G. u rrëzuan si haptazi të pabazuara.

119. Qeveria argumentoi se gjykata e shkallës së parë ishte e autorizuar t'i jepte fakteve një përcaktim të ri, sipas nenit 375 të KPP-së. Për më tepër, ndërmjet datave 20 shkurt dhe 8 mars 2002, gjykata kishte shtyrë dy seanca gjyqësore, me qëllim që t'i jepte ankuesit mundësinë të parashtronte deklarin e tij. Më 8 mars 2002, ajo rrëzoi kërkesën e ankuesit për kohë shtesë si të paarsyeshme.

120. Qeveria më tej parashtroi se z. Berisha ishte thirrur disa herë, por pa sukses për të dhënë dëshminë e tij. Megjithatë, ai nuk ishte dëshmitari vendimtar as për prokurorin dhe as për ankuesin. Ai gëzonte imunitet parlamentar, heqja e të cilit nga Parlamenti ishte kushti paraprak për të dëshmuar. Bazuar në *A. v. Mbretërisë së Bashkuar* (nr. 35373/97, ECHR 2002-X), Qeveria argumentoi se imuniteti parlamentar i z. Berisha nuk impononte kufizim të tepruar për mbrojtjen e të drejtave të ankuesit. Për më tepër, arsyet e sigurisë shpjegonin mosparaqitjen e tij. Në dritën e përpjekjeve për të vrarë z. Berisha, siguria e tij personale nuk mund të garantohej në gjyq.

121. Sipas këndvështrimit të Qeverisë, vendimet e gjykatave të brendshme ishin të arsyetuara dhe bazoheshin në disa dëshmi të dëshmitarëve.

2. Vlerësimi i Gjykatës

a) Parime të përgjithshme

122. Duke qenë se garantitë e paragrafit 3 të nenit 6 përbëjnë aspektet specifike të së drejtës për gjykim të drejtë, përcaktuar në paragrafin 1, Gjykata shqyrton ankimet e ankuesit sipas dy dispozitave të marra së bashku (shih, *inter alia*, *A.S. v. Finland*, nr. 40156/07, § 47, 28 shtator 2010).

123. Dispozitat e paragrafit 3(a) të nenit 6 theksojnë domosdoshmërinë për t'i kushtuar vëmendje të veçantë vënies në dijeni të pandehurit për “akuzën”. Të dhënat e hollësishme të veprës luajnë rol vendimtar në procesin penal, për faktin që pikërisht nga momenti i njoftimit të tyre i pandehuri vihet në dijeni zyrtarisht me shkrim mbi bazën faktike dhe ligjore të akuzave kundër tij (shih, *Kamanski k. Austrisë*, vendim i datës 19 dhjetor 1989, seria A, nr. 168, pp. 36-37, § 79). Neni 6 § 3 (a) i Konventës i njeh të pandehurit të drejtën të informohet jo vetëm për “shkakun” e akuzës, që do të thotë veprimet që ai pretendohet se ka kryer dhe mbi të cilat bazohet akuza, por edhe karakterizimin ligjor që i është dhënë këtyre veprimeve. Ky informacion duhet të jetë i detajuar (shih *Pélissier dhe Sassi k. Francës*, [GC], nr. 25444/94, § 51, ECHR 1999-II). Gjithashtu, objekti dhe qëllimi i nenit 6 §§ 1 dhe 3 tregojnë se një person i akuzuar për një vepër penale “ka të drejtë të marrë pjesë në një seancë gjyqësore dhe të dëgjohet” në praninë e tij nga një “gjykatë” (shih, ndër të tjera, *Barberá, Messegué dhe Jabardo k. Spanjës*, 6 dhjetor 1988, §§ 68 dhe 78, seria A, nr. 146).

124. Ndërkohë që neni 8 garanton të drejtën për gjykim të drejtë, ai nuk përcakton asnjë rregull mbi pranueshmërinë e dëshmisë si të tillë, gjë që përbën kryesisht një çështje për rregullim sipas të drejtës së brendshme (shih *Schenk k. Zvicër*, 12 korrik 1988, § 45, seria A, nr. 140; *Teixeira de Castro k. Portugalisë*, 9 qershor 1998, § 34, raportet 1998-IV; *Jalloh k. Gjermanisë* [GC], nr. 54810/00, §§ 94-96, ECHR 2006-IX, dhe *Bykov k. Rusisë* [GC], nr. 4378/02, § 88, ECHR 2009-...). Për rrjedhojë, nuk është roli i Gjykatës të vendosë, parimisht, nëse lloje të veçanta provash – për shembull, prova të marra në mënyrë të paligjshme në lidhje me të drejtën e brendshme – mund të jenë të pranueshme, ose, në të vërtetë, nëse ankuesi ishte apo jo fajtor. Pyetja që kërkon përgjigje është nëse kanë qenë të drejta procedimet në tërësi, përfshirë mënyrën në të cilën janë marrë provat. Kjo përfshin shqyrtimin e “paligjshmërisë” në fjalë dhe, për sa i përket Konventës, natyrën e shkeljes së konstatuar (shih, ndër të tjera, *Khan k. Mbretërisë së Bashkuar*, nr. 35394/97, § 34, ECHR 2000-V; *P.G. dhe J.H. k. Mbretërisë së Bashkuar*, nr. 44787/98, § 76, ECHR 2001-IX; *Heglas k. Republikës Çeke*, nr. 5935/02, §§ 89-92, 1 mars 2007; *Allan k. Mbretërisë së Bashkuar*, nr. 48539/99, § 42, ECHR 2002-IX, dhe *Bykov*, citur më lart, § 89).

125. Në përcaktimin nëse procedimet në tërësi ishin të drejta, duhet t'i kushtohet rëndësi faktit nëse janë respektuar të drejtat e mbrojtjes. Në veçanti, duhet të shqyrtohet nëse ankuesit i është dhënë mundësia të kundërshtojë vërtetësinë e provave dhe përdorimin e tyre. Gjithashtu, duhet të merret në konsideratë cilësia e provave, duke përfshirë faktin nëse rrethanat në të cilat janë marrë provat hedhin dyshime mbi bazueshmërinë apo saktësinë e tyre. Ndërkohë që nuk ngrihet domosdoshmëri problem i drejtësisë kur provat e marra nuk janë mbështetur nga materiale të tjera, mund të vërehet se kur provat janë shumë të forta dhe nuk ekziston risku të jenë të pabazueshme, domosdoshmëria për prova mbështetëse është përkatësisht më e dobët (shih, *mutatis mutandis*, *Khan* §§ 35 dhe 37, *Allan*, § 43, dhe *Bykov*, § 90, të gjitha cituar më lart).

126. As forma dhe as përmbajtja e nenit 6 të Konventës nuk pengojnë një person që me vullnetin e tij të lirë, të heqë dorë në mënyrë të shprehur ose nënkuptuar, nga e drejta e garantimit të një gjykimi të drejtë, duke përfshirë të drejtën për të pyetur dhe të kërkojë që të merren në pyetje dëshmitarët që kanë dëshmuar kundër tij (shih *Hermi k. Italisë*, [GC], nr. 18114/02, § 73, ECHR 2006-XII). Megjithatë, heqja dorë nuk duhet të jetë në kundërshtim me asnjë interes të rëndësishëm publik, duhet të përcaktohet në mënyrë të qartë dhe kërkon garantitë minimale në përpjesëtim me rëndësinë e heqjes dorë (shih *Blake k. Mbretërisë së Bashkuar*, nr. 68890/01, § 127, 26 shtator 2006).

a) Zbatimi i parimeve të përgjithshme për çështjen konkrete

127. Gjykata vëren se, në seancën gjyqësore të datës 7 maj 2001, në lidhje me ligjshmërinë e arrestimit të tij, ankuesi u përfaqësua vetë, megjithëse, një ditë më parë, atij iu tërhoq vëmendja në të drejtën e tij për të zgjedhur një avokat (shih paragrafin 30 më lart). Ai nuk ngriti asnjë çështje në këtë drejtim në apel. Për më tepër, aktimi nga ana e ankuesit të një avokati të zgjedhur prej tij, është pranuar nga gjykata e shkallës së parë. Në seancën gjyqësore të datës 11 maj 2001, avokati i ankuesit kërkoj vazhdimin e gjykimit.

128. Në lidhje me pranimin e provave të marra në mënyrë të paligjshme, Gjykata vëren se gjykatat e brendshme rrëzuan dëshmitë e Ç. dhe M. si kontradiktore dhe që u mungon besueshmëria dhe nuk u bazua në

to. Dukej se dëshmia e A.L. e datës 8 maj 2001 fillimisht u fsheh nga mbrojtja. Megjithatë, çdo padrejtësi e shkaktuar prej saj, është ndrequr nga gjykata e shkallës së parë, e cila siguroi se A.L. dëshmoi. Ankuesi dhe avokati i tij morën pjesë në seancën gjyqësore dhe pyetën palën kundërshtare – A.L. Deklarimi i ankuesit, i datës 6 maj 2001, nuk u pranua dhe as nuk u përdor si provë për dënimin e tij.

129. Gjykata e shkallës së parë rrëzoi kërkesën tjetër të ankuesit për kohë për të dhënë prova shtesë më 8 mars 2002, ka shumë të ngjarë, duke pasur parasysh dëshminë e detajuar që ai tashmë kishte dhënë më 27 korrik 2001. Dosja e çështjes nuk zbulon natyrën e “provave shtesë” që ankuesi dëshironte të jepte. Në çdo rast, ai kishte mundësinë për të bërë dhe, në të vërtetë bëri, parashtrime të detajuara me shkrim në apel.

130. Për sa i përket mosparaqitjes së z. Berisha në gjyq, Gjykata thekson se paragrafët 1 dhe 3 (d) të nenit 6 kërkojnë që të pandehurit t’i jepet mundësia të kundërshtojë dhe të pyesë një dëshmitar kundër tij, qoftë kur ai jep deklaratimet e tij, qoftë në një fazë të mëvonshme (shih, ndër të tjera, *Sadak dhe të tjerë k. Turqisë* (nr. 1), nr. 29900/96, 29901/96, 29902/96 dhe 29903/96, § 64, 17 korrik 2001). Në lidhje me këtë, Gjykata vëren se z. Berisha nuk ishte dëshmitar okular. Ai nuk bëri asnjë deklaratë gjatë hetimit dhe nuk dëshmoi në gjyq. Deklarata e tij e datës 12 shtator 1998 nuk u paraqit si provë në gjyq, e aq më pak nuk shërbeu si bazë nga gjykatat e brendshme kundër ankuesit. Ankuesi nuk tregoi mënyrën se si dëshmia e z. Berisha mund të kishte qenë vendimtare për të vërtetuar pafajësinë e tij të akuzave.

131. Në disa raste, gjykata e shkallës së parë mori masa, megjithëse pa sukses, për të thirrur z. Berisha. Në parashtrimet e tij pranë kësaj Gjykate, ankuesi u bazua në nenet 162 dhe 364 § 1 të KPP-së si mënyra alternative që autoritetet duhet të kishin përdorur për të mundësuar atë të pyeste z. Berisha (shih paragrafin 116 më lart). Megjithatë, dukej se ankuesi nuk iu drejtua asnjëherë dispozitave të mësipërme në ankimet e tij të brendshme. Për më tepër, dënimi i ankuesit është bazuar dhe vërtetuar, *inter alia*, nga dëshmitë e dëshmitarëve A.L., S.L., P.G. dhe G.B. Gjykata nuk konstaton asnjë element arbitrariteti apo paarsyeshmërie në vlerësimin e këtyre pjesëve të rëndësishme të provave.

132. Në vlerësimin e drejtësisë së procedimeve penale në tërësi, Gjykata ka pranuar se përcaktimi i një veprë nuk dëmton të drejtat e mbrojtjes nëse i pandehuri, në procedurat e rishikimit, kishte mundësi të mjaftueshme për t’u mbrojtur vetë (shih *Dallos k. Hungarisë*, nr. 29082/95, §§ 47-53, 1 mars 2001; dhe *Sipavičuc k. Lituanisë*, nr. 49093/99, § 30, 21 shkurt 2002). Në çështjen në fjalë, ankuesi kundërshtoi dënimin e tij, si dhe përcaktimin e veprës para Gjykatës së Apelit, e cila ishte kompetente për të trajtuar këtë çështje. Ajo e rrëzoi ankimin duke dhënë arsye të mjaftueshme. Gjykata e Lartë shqyrtoi, gjithashtu, një tjetër ankim në lidhje me përcaktimin e veprës. Kjo gjykatë ishte kompetente për t’i siguruar të pandehurit lehtësirat që kërkonte (shih paragrafin 91 më lart), por në mënyrë të arsyeshme ajo i rrëzoi parashtrimet.

133. Gjykata për pasojë vlerëson se, duke pasur parasysh faktet e dosjes së çështjes, veçanërisht parashtrimet përfundimtare të prokurorit në gjyq, përcaktuar në vendimin e Gjykatës së Rrethit (shih paragrafin 76 më lart), nuk mund të thuhet se ankuesi nuk mund të parashikonte përcaktimin e akuzës penale kundër tij. Ankuesi kishte kohën dhe lehtësirat e mjaftueshme për të përgatitur mbrojtjen për akuzën e riformuluar. Në këtë drejtim, çështja në fjalë duhet të dallohet nga çështja *Pélissier* dhe *Sassi* përmendur më lart, ku Gjykata e Kasacionit nuk rishqyrtoi “diskrecionin” e gjykatës së apelit në përcaktimin e akuzës. Fakti që, në çështjen në fjalë, ankimet e ankuesit janë rrëzuar, nuk tregon se procedurat e rishikimit nuk ishin në gjendje të ndreqnin mangësitë e procedimeve të shkallës së parë.

134. Në përfundim, Gjykata vëren se, në të gjitha fazat e procedimeve të brendshme, ankuesi është përfaqësuar nga një avokat i zgjedhur prej tij, ka marrë pjesë pothuajse në të gjitha seancat gjyqësore përkatëse, ka pasur mundësinë të parashtojë prova dhe të pyesë shumë dëshmitarë.

135. Duke pasur parasysh vlerësimet e mësipërme, Gjykata vlerëson se procedimet e brendshme, në tërësi, nuk zbulojnë asnjë element të padrejtësisë procedurale. Rrjedhimisht, nuk ka pasur shkelje të nenit 6 §§ 1 dhe 3 (a) deri (d) të Konventës në këtë drejtim.

II. SHKELJA E PRETENDUAR E NENIT 6 § 2 TË KONVENTËS

136. Ankuesi u ankua se deklarata e z. Berisha, në datën 12 shtator 1998, e privoi atë nga përfitimi i prezumimit të pafajësisë sipas nenit 6 § 2 të Konventës, i cili parashikon si më poshtë:

“2. Çdo person i akuzuar për një veprë penale prezumohet i pafajshëm deri kur të vërtetohet fajtor sipas ligjit.”

137. Gjykata thekson se prezumimi i pafajësisë parashikuar në nenin 6 § 2, është një nga elementet e gjykimit të drejtë. Ai shkelet nëse një deklaratë e një zyrtari publik në lidhje me një person të akuzuar për veprë penale pasqyron opinionin se ai është fajtor para se të jetë vërtetuar si i tillë sipas ligjit (shih, për shembull, *Shuvalov k. Estonisë*, nr. 14942/09, § 75, 29 maj 2002; dhe, *mutadis mutandis*, *Allenet de Ribemont*

k. *Francës*, nr. 15175/89, § 35, 10 shkurt 1995). Për të zbuluar nëse një deklaratë e një zyrtari publik është në shkelje të parimit të prezumimit të pafajësisë, duhet të vendoset në kontekstin e rrethanave të veçanta në të cilat është bërë deklarata e vënë në dyshim (shih *Daktaras k. Lituanisë*, nr. 42095/98, § 43, ECHR 2000-X).

138. “Akuza”, për qëllimet e nenit 6, mund të përcaktohet si “njoftimi zyrtar që i bëhet një individ nga autoriteti kompetent për pretendimin se ka kryer një veprë penale”, një përkufizim që, gjithashtu, korrespondon me testin nëse “situata e të [pandehurit] është ndikuar negativisht në mënyrë të konsiderueshme” (shih, për shembull, *McFarlane k. Irlandës* [GC], nr. 31333/06, § 143, 10 shtator 2010).

139. Duke iu kthyer fakteve të çështjes në fjalë, Gjykata vëren se deklarata e z. Berisha, asnjë kopje e së cilës nuk i është paraqitur Gjykatës, është bërë më 12 shtator 1998. Është e qartë se deklarata është dhënë para se të jetë bërë “akuza” kundër ankuesit ose para se “situata e tij të jetë ndikuar negativisht në mënyrë të konsiderueshme”. Megjithatë, deklarata ishte pjesë e tillë e pronës publike në masën që më 15 dhjetor 1999, më shumë se një vit pasi është bërë, Gjykata e Rrethit akoma u bazua në të duke urdhëruar arrestimin e ankuesit. Për rrjedhojë, mund të vlerësohet se ka pasur impakt të vazhdueshëm.

140. Gjykata më tej thekson se ka konstatuar shkelje të nenit 6 § 2 të Konventës kur kundër ankuesit janë bërë deklarata paragjyquese në shtyp, para se ai të deklarohej zyrtarisht fajtor nga persona, të tillë si: agjentë policie të përfshirë në hetim (*Maksim Petrov k. Rusisë*, nr. 23185/03, 6 nëntor 2012), oficerë policie të nivelit të lartë (*Dovzhenko k. Ukrainës*, nr. 36650/03, 12 janar 2012; *Allenet de Ribemont k. Francës*, 10 shkurt 1995, seria A, nr. 308), Ministra (*G.C.P. k. Rumanisë*, 20899/03, 20 dhjetor 2011; dhe *Allenet de Ribemont*, cituar më lart), Kryeministri (*Konstas k. Greqisë*, nr. 53466/07, 24 maj 2011), kryetari i Parlamentit (*Butkevičius k. Lituanisë*, nr. 48297/99, ECHR 2002-II (ekstrakte)), titullari i shërbimit të shtypit të Ministrisë së Brendshme (*Huseyn dhe të tjerë k. Azerbajxhanit*, nr. 35485/05, 45553/05, 35680/05 dhe 36085/05, 26 korrik 2011) dhe prokurori i përgjithshëm (shih G.C.P., cituar më lart; *Fatullayev k. Azerbajxhanit*, nr. 40984/07, 22 prill 2010; dhe *Butkevičius*, cituar më lart).

141. Duke pasur parasysh praktikën ligjore të mësipërme dhe pavarësisht faktit se ankuesi nuk iu referua shkeljes së nenit 6 § 2 të Konventës para gjykatave të brendshme, Gjykata vlerëson se z. Berisha nuk mund të vlerësohet se ka vepruar si zyrtar publik në kuptim të nenit 6 § 2 të Konventës. Z. Berisha nuk është përfshirë në hetimin penal të vrasjes së AP si oficer policie, hetues apo prokuror. Ai nuk kishte ndonjë detyrë publike apo ushtronte autoritet publik dhe, në të vërtetë, asnjë kompetencë nuk i është deleguar zyrtarisht nga ndonjë organ shtetëror. Z. Berisha veproi si një individ privat, në cilësinë e tij si kryetari i një partie politike, e cila ishte ligjërisht dhe financiarisht e pavarur nga shteti. Deklarata e tij, e cila u bë në një klimë të ndezur politike, mund të konsiderohej si dënimi i partisë së tij ndaj vrasjes së AP. Si e tillë, fakti i thjeshtë se veprimet e tij mund të kenë qenë të dobishme nga ana sociale me kërkesën që drejtësia të vihet në vend, nuk e shndërron atë në një zyrtar publik që vepron në interesin publik (shih, *mutadis mutandis*, *Kotov k. Rusisë* [GC], nr. 54522/00, §§ 91-107, 3 prill 2012).

142. Në këto rrethana, Gjykata vlerëson se ky ankim duhet të deklarohej i papranueshëm si haptazi i pabazuar në përputhje me nenin 35 §§ 3 (a) dhe 4 të Konventës.

III. SHKELJA E PRETENDUAR E NENIT 7 TË KONVENTËS

143. Ankuesi duket se i referohet nenit 7 § 1 të Konventës bazuar në faktin se ai u deklarua fajtor sipas nenit 7 § 2 të KP-së, i cili nuk përbënte veprë penale sipas së drejtës së brendshme në kohën kur është kryer vepra.

Neni 7 § 1 i Konventës parashikon si më poshtë:

“1. Askush nuk mund të dënohet për një veprim ose një mosveprim, që në momentin kur është kryer nuk përbënte veprë penale, sipas së drejtës së brendshme ose ndërkombëtare. Po ashtu, nuk mund të jepet një dënim më i rëndë se ai që ishte i zbatueshëm në momentin kur është kryer vepra penale.”

144. Gjykata vëren se, në ankimet e brendshme, ankuesi u ankua shprehimisht për përcaktimin e paligjshëm të pretenduar të veprës penale nga gjykatat e brendshme, duke argumentuar se nuk janë respektuar të drejtat e tij të mbrojtjes. Ai nuk ngriti asnjë ankim, të paktën në thelb, në kuptimin që janë shkelur të drejtat e tij sipas nenit 7 të Konventës.

145. Në këto rrethana, Gjykata rrëzon ankimin e ankuesit për mosshërim të mjeteve të brendshme ligjore në përputhje me nenin 35 §§ 1 dhe 4 të Konventës.

PËR KËTO ARSYE, GJYKATA UNANIMISHT

1. *Deklaron* ankimet e ankuesit sipas nenit 6 §§ 1 dhe 3 (a) deri (d) të pranueshme dhe pjesën e mbetur të ankimit të papranueshëm.

2. *Vendos* se ka pasur shkelje të nenit 6 §§ 1 dhe 3 (a) deri (d) të Konventës.

Bërë në anglisht dhe njoftuar me shkrim më 8 tetor 2013, në përputhje me nenin 77 §§ 2 dhe 3 të rregullores së Gjykatës.

Françoise Elens-Passos
SEKRETAR

Ineta Ziemele
KRYETAR